

יהי המלך

קונטרס שבועי בענייני גאולה ומשיח

עליך לדעת שהי' הזאתה הקרב אליך . . מתוך
בני ישראל: הרבי בחר בך "מתוך בני ישראל",
ועל-כן עליך להניח את עצמך ולעשות

ראה עמוד 5

ערב שבת קודש פ' תעוה, י"ב אדר א'
הי' תהא שנת סגולות גדולות

תנג

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

מוקדש
לכ"ק אדמו"ר שליט"א
מלך המשיח

לזכות

התי שניאור זלמן שי
לרגל היכנסו לעול המצוות, ביום כ"ח שבט,

הי' תהא שנת סגולות גדולות

ולזכות אחיו ואחיותיו שיחיו

נדפס ע"י הוריהם

הרה"ת ר' רפאל יואל וזוגתו מרת חי' רחל שיחיו זימערמאן

בחסות:

'קרן המיליון'

שע"י 'מרכז חב"ד העולמי לקבלת פני משיח'

ב"ה

קונטרס "יחי המלך" – השיחות שיפקחו לך את העיניים

מבצע מנויים

לרגל שנת ה"גן" מעת אמירת המאמר ד"ה באתי לגני היתשי"א מכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א ובקשר עם "מאה שנה" להולדתו, אנו שמחים לבשר לקוראינו בארץ הקודש על מבצע מנויים נרחב שבמסגרתו תנתן אפשרות לרכוש מנוי שבועי לקבלת הקונטרס "יחי המלך" ע"י הדואר עד סוף שנת תשס"ג, בתשלום סמלי של חלק מעלות המשלוח:

53 ש"ח בלבד!

המעוניינים להצטרף מתבקשים לשלוח בהקדם מעטפה לכתובת המערכת (שבעי 2), ובה שם וכתובת מדויקים בצירוף 53 ש"ח המבצע מוגבל לרכישת מנוי על גליון אחד או שניים בלבד עד ליום הבהיר י"א ניסן הבעל"ט

המעוניינים בכמות גדולה יותר של קונטרסים מתבקשים לצרף למעטפה את סכום דמי המשלוח לפי הפירוט דלקמן:
מ-3 עד 13 גליונות: 3 ש"ח לשבוע (150 ש"ח לשנה).
מ-13 עד 26 גליונות: 5 ש"ח לשבוע (250 ש"ח לשנה).

לפרטים נוספים ניתן להתקשר לטלפקסי: 871-5770 (04)

זה הזמן להצטרף למעגל העולמי של לימוד ענייני גאולה ומשיח מתוך הקונטרס "יחי המלך" - "הדרך ישרה" הקלה והמהירה ביותר מבין כל דרכי התורה... לפעול התגלות וביאת המשיח יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

ב"ה

3 דבר מלכות

הרבי - הנשיא בחר בך, וכעת זה לא תלוי בבחירתך! / משיחת ש"פ תצוה ה'תשכ"ז

6 זמן הגאולה

"ואתה תצוה" בנשיא דורנו / פרשת השבוע באור הגאולה

12 "בזכות נשים צדקניות"

כל הבית היהודי תלוי באשה / תפקידן של הנשים בדורנו בהבאת הגאולה

מערכת "יחי המלך"

במסגרת: "מטה משיח" שע"י "אגודת חסידי חב"ד" באה"ק, תחת נשיאות כ"ק אד"ש מה"מ יוצא-לאור על-ידי: תלמידי ה"קבוצה", "חיילי בית דוד", ישיבת תורת"ל המרכזית, "בית משיח" 770 סניף ארה"ב: 383 Kingston Ave. #38, Brooklyn, NY 11213 • טלפון: 267-1757 (347) סניף ארץ הקודש: ת.ד. 966 קרית-שמואל, מיקוד 26109 • טלפקס: 871-5770 (04) דואר אלקטרוני: yeh_@netvision.net.il • אינטרנט: http://www.moshiach.net/blind

הרבי - הנשיא בחר בך, ובעת זה לא תלוי בבחירתך!

טוען הוא: מה תובעים ממנו, הרי יש לו עסק עם גוים, עד לא-ל זר אשר בקרבך, ואיך אפשר לבוא אליו בדרישות? ● המענה ע"כ הוא – "ואתה הקרב אליך": אתה זכית שהרבי – הנשיא יבחר בך, וכיון שהגיע אליך הידיעה שהרבי בחר בך, אזי אין זה תלוי בבחירתך, יש לך ברירה אחת בלבד: לציית או למרוד ח"ו בנשיאו של עולם ● נמצאים עתה כבר "לאחר שתגמור מלאכת המשכן": הכל כבר מוכן – לפניך היו הבעש"ט, אדמו"ר הזקן ואפי' הרבי גם ה' לפניך, ובעבודתם הם סללו את הדרך במסירות נפש, ובעת כל מה שאתה צריך זה רק לעשות! ● משיחת ש"פ תצוה, ח' אד"ר ה'תשכ"ז – בלתי מוגה

תרגום חפשי ללשון הקודש – בעריכת מערכת "יהי המלך"*

אין זה קשור כלל לדרגות נעלות², אלא כיון ש"אתפשטות" דמשה (ש) בכל דא³ – משה שבדוך – בחר בך לעמוד ולשרת⁴, לא נוגע כלל מה שאינך שייך לענין הבגדים

2) נתבאר קודם לכן בהשיחה ("שיחות קודש" תשכ"ז ח"א ע' 368 ס"ה ואילך) בענין מה שהקב"ה אמר למשה: "ואתה הקרב אליך", שענין זה אינו קשור לבגדי הכהונה ולענין ד"לכבוד ולתפארת", אלא לעצם ענין הכהונה שישנו גם ללא בגדי הכהונה. ולכן אמר הקב"ה למשה "ואתה הקרב אליך", כלומר, שהדרגא הכי נעלית בכהונה אלו' הגיע אהרן ע"י בגדי הכהונה, שוה למדרגתו של משה שגם ה' כהן ושמש בלא בגדים. וראה לקו"ש שם.

3) זח"ג רעג, א. תקו"ז תס"ט. ועוד.

4) ע"פ שופטים שם ה. וראה רמב"ם שם.

א. ישנם הטוענים, כיצד אפשר לצפות ממנו שיהי' בבחי' "הוי' הוא נחלתו"¹, כאשר "ידע אינש בנפשי" את מעמדו ומצבו, הוא מכיר את מהותו העצמי ואת הדרגא שבה אוחז, ובמילא טוען שאינו שייך לענין הכהונה.

והמענה ע"כ [בדברי הקב"ה למשה רבינו בפרשתנו:] – "ואתה הקרב אליך. . מתוך בני ישראל":

(* לכללות השיחה – ראה לקו"ש ח"ו ע' 170 ואילך.

1) פ' שופטים יח, ב. וראה רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ג ה"ג.

גם בענין מתן תורה, שתחלתו הם הדברות דאנכי ולא יהי' לך, הנה גם בזה מוצאים אנו את מעלת הנשים¹⁶ שהיו חזקות יותר בענין דאנכי ולא יהי' לך, שלכן לא רצו למסור את נזמיהן לעגל כדאיתא בפרד"א¹⁷ ובמד"ש¹⁸, וזאת למרות שהערב רב אשר יצאו ממצרים יחד עם בני ישראל לא התפעלו מכך והתחזקו באמונתן באנכי ולא יהי' לך; משא"כ אצל האנשים הרי היו כשלשת אלפי איש שנשלו בחטא העגל.

ד. סיפורי התורה הם הוראה תמידית בכל מקום ובכל זמן.

על ארץ ישראל כתוב¹⁹ "ארץ אשר גו' תמיד עיני הוי' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה". וענינו בכאו"א:

הנהגתו של בית יהודי צריכה להיות באופן ד"תמיד עיני ה' אלקיך בה", ולא רק בראש השנה ובערב ר"ה – "ראשית שנה" ו"אחרית שנה", אלא כל השנה, גם בימים שבינתיים אשר רובם הם ימי חול – צריכה להיות ההנהגה באופן כזה שהקב"ה מביט תמיד בחיבה כיצד מתנהל הבית.

ועל כך אומרים שחיבת הארץ היתה אצל הנשים יותר מאצל האנשים, וכמו שנתבאר לעיל (ס"ב) שמבנה הבית תלוי באשה עקרת הבית במדה הכי גדולה.

וכיצד מגיעים לארץ ישראל, היינו למצב שהבית יהי' באופן ד"תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה עד אחרית שנה" – הרי זה ע"י מתן תורה, ע"י שהאנכי ולא יהי' לך יהיו בתוקף, שחוץ מעניני יהדות אין שום דברים אחרים, אזי עושים מהבית ארץ ישראל, ארץ זבת חלב ודבש וארץ טובה ורחבה ברוחניות, וגם כפשוטו – שהבית מתברך בחלב ודבש ונהי' "טובה ורחבה" כפשוטה – מבורכת בבני חיי ומזוני רויחי.

(תרגום חפשי משיחת יו"ד שבט ה'תשכ"ב - בלתי מוגה)

16) שבתחלת מ"ת נאמר (יתרו יט, ג) "כה תאמר לבית יעקב" – "אלו הנשים" (מכילתא ופרש"י שם).
17) עקב יא, יב.
18) ראה במד"ב שם: "ומיחו בבעליהן".
19) עקב יא, יב.



המדור מוקדש לע"נ האשה מרת **רבקה** בת הרה"ח ר' **צבי** ע"ה – נלב"ע ביום כ"ט תמוז ה'תשס"ב י"ה"ר שיקיים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והיא בתוכם, בגאולה האמתית והשלימה תיכף ומיד ממש נדבת בני: הרה"ח ר' **שמואל** שי' והרה"ח ר' **יעקב** שי' **שפריצער**

ו"לכבוד ולתפארת"⁵. זו דרגא נעלית ועלי' תחשוב מחר, אבל עכשיו זה לא נוגע לך.

מה שנוגע הוא: היות שהגיע לאזניך הידיעה ש"הקרב אליך", כלומר, הרבי בחר בך וקירב אותך "מתוך בני ישראל", אזי אם לרבי התאים לדבר איתך מס' מילים, מותר לך להקשיב לו ולא לישון.

ומה שזו טירחא עבורך – תדע שאצל הרבי זו טירחא גדולה יותר; הרבי מוסר את נפשו ומנתק את עצמו ("רייסט זיך אָפּ") מעבודת ה' שלו – בדיוק כפי שהי' אצל אדמו"ר הזקן – כדי לדבר עמך, וא"כ מותר לך להניח עצמך בצד ("זיך אוועקלייגן") ולהטריח את עצמך – לא לישון ולחלום חלומות, אלא לעשות משהו.

הנך מבלבל לעצמך ("פארדרייט זיך") את הראש, מבלבל לשני, ולאחמ"כ אתה בא לתבוע מהקב"ה מדוע אין לך את כל צרכיך!...

כיצד אתה תובע ממנו זאת בה-בשעה שאתה אשם בכך. וכפי שאדמו"ר המהר"ש אומר בהמשך מים רבים בתחלתו⁶ עה"פ⁷ "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו", ש"אולת אדם תסלף דרכו" – האדם עצמו גורם לזה, ואח"כ "זעל ה' יזעף לבו" – בא בטענות להקב"ה...

הרי אתה מרמה את עצמך! וכידוע אמרתו של אדמו"ר המהר"ש שאת הקב"ה אי-אפשר לרמות, את העולם הרי גם אי-אפשר לרמות, וא"כ את מי מרמים – את עצמו, ומה ה"קונץ" לרמות טפשי?

למדת בתומכי תמימים – נו?... תעשה

(5) פרשתנו כה, ב.

(6) סה"מ "תורת שמואל" תרל"ו ע' ב.

(7) משלי יט, ג.

משהו ("טו עפעס"), "נרות להאיר"⁸!...

היכן הפירות? אתה רוצה שילכו לאיבוד ח"ו? האם בשביל זה חינכו והשקיעו בך ("געהאדעוועט") שנים רבות כל-כך בתומכי תמימים, כדי שתבלבל את הראש לעצמך ולשני, ובאם יש לך חצי שעה פנוי שתחשוב בה "באָבע-מעשיות"?

העיקר שאתה יושב בברוקלין וקורא עיתון מידי יום, שותה מיץ ("דזשוס") וממלא את כל תאוות לבך, אפילו אם זה רק חשק בעלמא...

ב. טוען הוא: מה תובעים ממנו, הרי יש לו עסק עם גוים, עד לא-לז אשר בקרבך⁹, ואיך אפשר לבוא אליו בדרישות?

והמענה ע"כ הוא – "ואתה הקרב אליך":

הרבי – הנשיא בחר בך, ולכן לא נוגעים כאן הדרגות שבהם אתה אוהב; אע"פ שהשני מתנהג בדיוק כמותו, מניח את כל זוגות התפילין ושומר את כל התורה ומצוותי', אעפ"כ לא תובעים זאת ממנו, כיון שהוא לא זכה ל"ואתה הקרב אליך", ו"לפום גמלא שיחנא"¹⁰.

משא"כ אתה זכית שהרבי – הנשיא יבחר בך, וכיון שהגיע אליך הידיעה שהרבי בחר בך, אזי אין זה תלוי בבחירתך, יש לך ברירה אחת בלבד: לציית או למרוד ח"ו בנישוא של עולם.

ג. ויתירה מזו – נמצאים עתה כבר "לאחר

(8) ראה שיחת שמח"ת תרס"א – לקו"ד ח"ד תשפ"ז, ב ואילך. סה"ש תש"ב ס"ע 141 ואילך.

(9) ראה שבת קה, ב – עה"פ (תהלים פא, י) לא יהי בך גו'.

(10) כתובות סז, א. וראה לקו"ש ח"ע כ"ע 606 ובהנסמן שם.

זהו גם עיקר תפקיד האישי והאשה, להעמיד זרע ישרים יבורך, דורות ודורי דורות עוסקים בתורה ובמצות, וכל זה בבנים ובנות בגשמיות כפשוטו.

כך גם ברוחניות העיניים: אמרו חז"ל⁷ "כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו", וזו היתה גם הנהגתו של אברהם אבינו – היהודי הראשון – עם שרה, שאברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים⁸, וכיון ש"מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו" לכן אומר הפסוק "ואת הנפש אשר עשו בחרן"⁹.

זהו תפקידם הכללי של האישי עם האשה.

אבל מאחר שחינוך הילדים תלוי באשה, על-כן מוטל עלי' במיוחד התפקיד לחנכם ללימוד תורה, בתחילה מפני יראת הרצועה, עד שיגיעו לדרגא החמישית, וכל זה תלוי באשה היהודית.

ויתירה מזו, בעקרת הבית תלוי כל מבנה הבית, וכידוע תורת אדמו"ר הזקן¹⁰ (בנוגע להפטרות דש"פ בשלח¹¹) על הענין ד"הכל ה' מן העפר"¹², שזוהי האשה – עקרת הבית (שנמשלה לעפר, ספירת המלכות¹³), שבה תלוי מבנה ומעמד הבית כולו.

וכפי שרואים במוחש, שלאשה ישנה השפעה לא רק על הילדים אלא גם על הבעל, על האחים (וברפרט במדינה זו), עד אפ' גם על האבא, והיא צריכה לנצל את השפעתה ולפעול על הבעל, האחים ואפ' על האבא באופן של כבוד ע"פ שו"ע – שיתוסף אצלם עוד בתורה ובמצוות בכל הדרגות, דהיינו, אם הם מחזיקים בדרגא הא' שיעלו לדרגה הב', ועד שגם אם אוהזים כבר בדרגא הד' – שיתעלו לדרגא הכי עליונה.

ותפקיד זה המוטל על נשי ובנות ישראל הוא כל-כך חשוב, עד שהתורה אומרת שישנם כמה מצוות שהאשה מצד עצמה היתה מחוייבת בהם, ורק מצד גודל מעלת התפקיד שמוטל עלי' – פוטרים אותה ממצוות עשה שהזמן גרמא, כי לפעמים עלולה להוצר סתירה בין מילוי תפקידה לקיום מ"ע שהזמ"ג, והרי העיקר הוא – שלא תהי' לה שום הפרעה במילוי תפקידה.

ג. התכלית ביציאת מצרים הרי היתה כדי להכנס לארץ ישראל, ארץ טובה ורחבה, אלא שבאמצע היו צריכים לקבל את התורה.

והנה בשני ענינים אלו (ארץ ישראל ומתן תורה) מוצאים אנו את מעלת הנשים:

בענין חיבת הארץ אמרו רז"ל¹⁴ שאצל הנשים היתה חיבה יתירה על פני האנשים¹⁵. וכך

(7) סנהדרין יט, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת במדבר ג, א.

(8) לקו"ש שם.

(9) פרש"י לך לך יב, ה (מב"ד פל"ט, יד).

(10) ספרי פנחס כז, א. וראה גם במדב"ר פכ"א, י. ועוד.

(11) ראה לקוטי דיבורים ח"ד תשא, א. לקו"ש ח"א ע' 139 ואילך. וראה סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 304 ס"ה ואילך.

(12) וראה פרש"י פנחס כו, סד: "על הנשים לא נגזרה גזירת המרגלים לפי שהן היו מחבבות את הארץ".

(13) ודבורה אשה נביאה גו' – שופטים ד-ה.

כל הבית היהודי תלוי באשה

פרסום ראשון בלשון הקודש - בעריכת מערכת "יחי המלך"

א. הסדר בלימוד התורה צריך להיות מן הקל אל הכבד, וכפי שאדמו"ר הזקן כותב בספר התניא¹, שלימוד תינוקות של בית רבן הוא מצד יראת הרצועה, ואעפ"כ גם לימוד זה עולה למעלה עד שנקרא "הבל פיהם של כו" שיעל-ידו מתקיים העולם.

ברם, זו רק ההתחלה, ואח"כ צריכים לעלות מדרג לדרג, עד לדרג החמישית שלמעלה מכל ד' עולמות אבי"ע, כמדובר לעיל (בהשיחה²).

והתפקיד לחנך את הילדים שילמדו תורה, החל מהדרג הנחותה דיראת הרצועה עד להגיע לדרג החמישית - מוטל על נשי ובנות ישראל, שמצד גודל המעלה שבה ובכדי שיוכלו למלאות את תפקידן, פטרו אותן ממצות עשה שהזמן גרמא³.

ולא כטעות העולם החושבים שפטירת הנשים מכמה מצוות מורה על ירידה ופחיתות במעמדן, אלא מבואר בכתבי האריז"ל ומשתקף גם בספרי נגלה, שטעם הפטור הוא כיון שאשה משועבדת לבעלה בכמה ענינים, לכן פוטרים אותה מכמה מצוות העלולות להפריע לה בקיום הדברים שמשועבדת להן.

ולכן הן פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא דוקא, כי מצוות שאינן תלויות בזמן מסויים האשה יכולה לעשותן בזמן אחר, כאשר הקיום אינו מפריע לשעבודה לבעלה. משא"כ מצות עשה שהזמן גרמא יכול להיות שבדיוק בזמן חיוב המצוה תהי' לה התחייבות לבעלה, ולכן פטורה ממצות אלו.

ומה שנשים שאינן נשואות גם-כן פטורות ממ"ע שהזמן גרמא, הרי זה משום שעיקר בריאת האדם (מתחלתו) היא לשם "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה"⁴, וכמדובר בהתוועדות הקודמת (דש"פ שמות⁵) פתגם החסידים בשם רבותינו נשיאינו⁶ - שגם סדר בתורה הוא תורה, והמצוה הראשונה בתורה היא "פרו ורבו", כלומר, שיהודי צריך לעשות ("אויפשטעלן") עוד יהודי.

ב. ענין זה הוא גם הנקודה התיכונה והפנימית שרבותינו נשיאינו תובעים מהחסידים ואצל כל השייכים להם, שראשית כל יש לגרום שעוד יהודי ישמור תורה ומצוות.

שתגמור מלאכת המשכן¹¹:

הכל כבר מוכן - לפניך היו הבעש"ט, אדמו"ר הזקן ואפ"י הרבי גם הי' לפניך, ובעבודתם הם סללו ("דורכגעטרעטן") את הדרך במסירות נפש, וכעת כל מה שאתה צריך זה רק לעשות!

באם היו תובעים ממנו להתחיל עכשיו בבניית המשכן, הי' יכול לומר שזה לא בכחו ויכולתו; אך כעת עומדים כבר "לאחר שתגמור מלאכת המשכן", המשכן עומד מוכן ("שוין פארטיק") וישנו כבר ה"ושכנתי בתוכם"¹² - "בתוך כל אחד ואחד"¹³, בתוך הלב של כאו"א, ועליך מוטל רק להסיר מעצמך את ההעלם והסתור ולפתוח את לבך.

בזה בלבד שאינו עושה את ההיפך - אין הוא יוצא ידי-חובה, שהרי לא די ב"סור מרע"¹⁴ ומוכרח להיות גם "עשה טוב"¹⁴. סור מרע הי' גם קודם בריאת העולמות, ובשביל סור מרע בלבד לא היו זקוקים לזה, אלא הכוונה בבריאת העולמות שיהי' "עשה טוב".

וידוע פירוש רבותינו נשיאינו בזה¹⁵, ש"עשה" הוא מלשון כפי', דהיינו, שצריכים לכפות על עצמו את העש"י גם כשאינו רוצה, היות וכל זמן שהוא עושה זאת ברצון ולא נרדם, עדיין אין זה "עשה", אלא דוקא כאשר כופה על עצמו היפך רצונו - זה נקרא "עשה".

ד. עליך לדעת שהי' ה"זאתה הקרב אליך . מתוך בני ישראל": הרבי בחר כך לא מהגויס ח"ו - מהם היתה כבר הבחירה במעמד הר סיני שאז "ובנו בחרת מכל עם ולשון"¹⁶ - אלא "מתוך בני ישראל", ועל-כן עליך להניח את עצמך ("זיך אוועקלייגן") ולעשות.

ומה שהוא צריך שיהי' "לכבוד ולתפארת", זהב וכסף, תכלת וארגמן ותולעת שני כו'¹⁷ - אין-הכי-נמי, זה אכן יהי', אך קודם צריך להיות ה"זאתה הקרב אליך"; ולא רק כשיש לו מצב רוח טוב ואין לו משהו טוב יותר לעשות, אזי עושה טובה ליהודי אחר ומאריך בתפלתו עוד חצי שעה... אלא עליו למסור את עצמו לגמרי ("ער זאל זיך אינגאגנן אוועקגעבן").

15) מאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"ב ע' תשסא. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' רפט. תרע"ח ע' קכא. תרצ"ט ע' 191. ועוד.
16) ברכת אהבת עולם. וראה שו"ע אדה"ז א"ח ס"ס ס"ד.
17) כ"ה בהנחה - ע"פ תרומה כה, ג-ד. ואולי הכוונה למ"ש בפרשתנו שם, ה.

11) רש"י שם פרשתנו - על "זאתה הקרב אליך".

12) תרומה כה, ח.

13) ראה לקו"ש ח"ג ע' 906 ס"ה ואילך ובהע' 33.

14) ל' הכתוב תהלים לז, כז.

1) קונטרס אחרון סד"ה להבין מ"ש בשער היחודים (קנה, א).

2) שיעות קודש תשכ"ב ע' 234 ואילך. וראה לקו"ש ח"ג ע' 885 34.

3) קידושין כט, א (במשנה). וראה שו"ע אדה"ז

4) אר"ח סי"ז ס"ג.

5) בראשית א, כח.

6) שיעות קודש תשכ"ב ע' 169 ס"ט.

7) לקו"ד ח"ד תשמו, א. סה"ש תש"א ס"ע 45 ואילך.

המדור מוקדש לעילוי נשמת ר' יוסף ארי' לב בן משה באר ע"ה ולעילוי נשמת אשתו מרת חשא בת נטע אורי ע"ה זיסק יח"ד שתכף ומיד ממש יקויים העיור "הקיצו ורננו שוכני עפר" והם בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה ולזכות כל משפחת זיסק שיחיו - לברכות עד בלי די

"ואתה תצוה" בנשיא דורנו

קטעים מתוך קונטרס פורים קטן ה'תשנ"ב – מאמר ד"ה ואתה תצוה גו'

. . . מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר (במאמרו הידוע ד"ה וקבל היהודים¹ שנאמר בפורים קטן תרפ"ז²), דציווי (תצוה) הוא צוותא וחיבור³. וזהו ואתה תצוה את בני ישראל, שמשנה הוא מקשר ומחבר את בני עם אוא"ס⁴. וע"י שמשנה משפיע לישראל (שמקשר אותם עם אוא"ס), ע"י נעשה יתרון והוספה במשה. [דמשה וישראל הם דוגמת ראש ורגל, כמ"ש⁵ שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב, וכל ישראל הם הרגלים דמשה, ומשה הוא הראש שלהם. וכמו שבאדם הרגלים מוליכים את הראש למקום שהראש מצד עצמו אינו יכול להגיע לשם, כמו"כ הוא במשה וישראל, שע"י ישראל (הרגלים דמשה) מיתוסף עילוי עצמו אינו יכול להגיע לשם, כמו"כ הוא במשה וישראל, שע"י ישראל (הרגלים דמשה) מיתוסף עילוי דמשה. דזהו מ"ש שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב, שע"י רגלי העם נמשך הגילוי דאנכי בקרב של משה⁶]. וזהו ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית גו', דע"י שמשנה יצוה ויקשר את בני ישראל עם אוא"ס, ע"י ביאו בני ישראל שמן זית למשה (ויקחו אליך), שיוסיפו תוספות אור במשה.

ולבאר זה, מקדים בהמאמר⁷ שמשנה רבינו נקרא רעיא מהימנא, דשני פירושים בזה. שהוא רועה נאמן של ישראל ושהוא זן ומפרנס את ישראל בענין אמונה. דהאמונה שישנה בישראל מצד עצמם, שישראל הם מאמינים בני מאמינים⁸, אפשר שתהי' בבחינת מקיף, וזה שמשנה רועה ומפרנס את ישראל בענין האמונה הוא שהאמונה תהי' בפנימיות. וזהו מ"ש בזה⁹ והיא אמונה דלעילא יתזן ויתפרנס מני' על ירך (ע"י משה), דזה שמשנה זן ומפרנס את האמונה הוא שממשיך אותה בפנימיות. וממשיך בהמאמר, דזה שמשנה הוא רעיא מהימנא, הכוונה בזה היא גם לאתפשטותא דמשה שבכל דור¹⁰, דראשי אלפי ישראל שבכל דור הם מחזקים את האמונה דישאל (שבדורם), שהאמונה שלהם תהי' בפנימיות. וכמו מרדכי¹¹, שהי' האתפשטותא דמשה שבדורו, כמארז"ל¹² שמרדכי בדורו כמשה בדורו, שגם בזמן גזירת המן, שלימוד התורה וקיום המצוות אז הי' קשור עם מס"נ, הקהיל קהילות ברבים לחזק את אמונתם של ישראל בהוי' ולעמוד חזק בלימוד התורה וקיום המצוות. ולאחרי שמבאר בארוכה שמשנה ואתפשטותא דילי' שבכל דרא מחזקים את האמונה דישאל, מבאר¹³ דיוק לשון הכתוב שמן גו' כתית למאור (למאור ולא להאיר), שבזמן הגלות, שכאו"א הוא נשבר ונדכא, כתית, ע"י מגיעים למאור (העצם) שממנו נמצא האור.

ולכאורה אינו מובן, הרי בחמתם הי' חילוק גדול?

אלא, כיון ששני חברי הסנהדרין (הראשון והאחרון) וכל אלו שביניהם, בנוגע לענין דסמוכין איש מפי איש עד משה רבינו הם שוים – לכן גם בנוגע לפסיקת דין הם שוים.

וכידוע שכדי לפסוק דין נוגע שיהי' "וה' עמו"²⁵, כפי שהגמ' בסנהדרין אומרת²⁶ ש"הלכה כמותו" תלוי' בזה ש"ה' עמו", ובשביל שיהי' "ה' עמו" צריכים להיות סמוכין מפי משה, שמשנה לא הי' מציאות לעצמו אלא כל מציאותו שהוא "עבד ה'", וע"י ניתנה "תורת משה"²⁷, ותיכף מסבירים מדוע (נקראת התורה "תורת משה") – כיון שמשנה הי' "עבדי".

וכשם שאומרים בנוגע לעבד "מה שקנה עבד קנה רבו"²⁸, ומפרש הרשב"א²⁹ שאין הכוונה שקודם קונה העבד, שהוא מציאות בפ"ע, ולאחר מכן קונה רבו – אלא מלכתחילה "קנה רבו" מכיון שהעבד אינו מציאות בפ"ע כלל –

[עד"ז משה:] ישנה מציאות, ומציאות גדולה ביותר, עד כדי כך ש"קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו'", אבל מהי המציאות שלו – כל מציאותו שהוא עבד, עבד ה', ובמילא הוא מציאות ה'.

שלכן "אנכי עומד בין ה' ביניכם", כיון שאין בזה שום הפסק – כל מציאותו היא הקב"ה ("זיין גאנצע מציאות איז דער אויבערשטער")!

וזה הי' ענינו של מרדכי, ואח"כ הוא יכול הי' להמשיך א"ז מה"איש יהודי הי'" לכל דורו, שיתנהגו באופן שכל-אחד מהם יוכל להקרא בשם "יהודי", ללא שום חילוק מאיזה שבט.

[. . .] ומרדכי המשיך זאת בכאו"א מישראל בכל הדור ההוא, וכמדובר לעיל שהענין דפורים נמשך אח"כ בכל הדורות כולם.

(משיחת פורים ה'תשל"א - ע"פ טרט ההקלטה, בלתי מוגה)

28 קידושין כג, ב. פסחים פח, ב.

29 קידושין שם. וראה 'התוועדות' תשד"מ ח"א ע' 520 ואילך.

25 שמואל א טז, יח.

26 צג, ב.

27 מלאכי ג, כב.



המדור מוקדש לע"נ האשה מרת רוזה בת ר' יצחק מאיר ע"ה מיידנצ'יק

נלב"ע ביום ו', עש"ק פ' ויגש – אחר חצות היום – ו' טבת ה'תשס"ב

יה"ר שיקיים היעוד 'הקיצו ורננו שוכני עפר' והיא בתוכם, בגאולה האמתית והשלימה תיכף ומיד ממש

(1) השייכות דהביאר בואתה תצוה גו' לוקבל היהודים גו' – ראה לקמן [קונטרס פורים קטן תשנ"ב] ס"ט ואילך.
 (2) נדפס ב"התמים" חוברת ז לו, א [שלו, ג] ואילך, סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך. ה'תש"א ע' 180 ואילך. – ראה שם ס"ד.
 (3) כ"ה גם בתו"א פרשתנו פ"ב, א (ע"פ ואתה תצוה). ובכ"מ. וראה בתוספתא בטה"מ מלוקט ח"ג ע' עב הערה 55.
 (4) כ"ה בסד"ה ואתה תצוה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רנב). ובכ"מ. ובד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ד בתחלתו (ועד"ז רס"ו)
 "תקשר את בני ישראל" ואינו מוסיף "עם אוא"ס, ויש לומר, דבהמאמר מפרש שמשנה מקשר את בני ישראל עצמם, כדלקמן.
 (5) בהעלותך יא, כא.
 (6) ראה בכ"ז בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ה.
 (7) סעיף ד.
 (8) שבת צז, א.
 (9) ח"ג רבה, ב.
 (10) תקו"ז תסי"ט (ק"ב, ב, ק"ד, א).
 (11) ראה בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ג וס"ו.
 (12) אסת"ר פ"ו, ב.
 (13) בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ו.

במדרש¹⁵ פתי יאמין לכל דבר – זה משה.

לכאורה, משה רבינו ה' חכם, ובגלל זה היתה לו היכולת לתת את התורה שעלי כתוב "היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"¹⁶, ומוכרח שתעבור ע"י אחד כזה שזהו ענינו (חכם ונבון) – ע"י משה, ובפרט כמבואר בקבלה וחסידות¹⁷, שמשה זה אותיות "ש-מ-ה" ("מה שמו ומה שם בנו"¹⁸), עם כל אריכות הביאור שמשה ענינו חכמה¹⁹, וא"כ, כיצד אומרים שמעלתו של משה היא "פתי יאמין לכל דבר"?

אלא הביאור בזה²⁰: דוקא מצד זה שמשה ה' חכם, הוא הגיע לידי החלטה בשכל שחכמה היא דבר מוגבל!

אלא שזה עצמו עדיין לא מכריח ש"יאמין לכל דבר"; אך בשעה שמדובר לגבי הקב"ה, אזי – "פתי יאמין לכל דבר", כאן משה לא ה' מציאות כלל, שלכן אמר "ונחנו מה"²¹, ענינו של "מה" שאינו מציאות כלל.

הוא (משה) - מציאות ה'!

ז. ובזה יובן הענין דסמוכין איש מפי איש עד משה רבינו:

כאשר משה הוא ה"סומך" – הנסמך הינו "תלמיד" משה, וגם מקבל ממש, ואזי ביכולתו להיות חבר בסנהדרין, וכדלקמן.

בסנהדרין היו ג' שורות, ובשורה גופא היו חילוקי דרגות באופן ישיבתם, ובמילא היו כמה דרגות בהבנה והשגה בין אותם ע"א איש.

אך דבר אחד ה' לכולם בשוה – סמוכין איש מפי איש עד משה רבינו!

שלכן, בשעה שהיו צריכים לפסוק דין, אם באופן ד"אחרי רבים להטות"²² (או באופן שזקוקים לרוב של שנים או יותר כו') – היו כולם שוים.

בדיני נפשות אופן השאלה הוא ש"מתחילין מן הצד"²³ (מן הקטנים שבהן²⁴), כי אם מתחילים בשורה הראשונה (בגדול) הרי הבא אחריו לא יכול לומר אחרת, מאחר והקודם גדול ממנו –

אבל גם בדיני ממונות וכן בטומאות וטהרות, שבהם הסדר בתורה הוא ש"מתחילין מן הגדול"²⁴, הרי לבסוף בחישוב הרוב והמיעוט, אע"פ שזה ישב בתחילת השורה הראשונה וזה ישב בסוף השורה האחרונה – לא נחשב אף אחד מהם יותר מאחד או פחות מאחד.

. והנה ידוע שהמס"נ בפועל על תומ"צ של כל ישראל היתה בפורים (בזמן גזירת המן). שהמס"נ דחנוכה (בזמן גזירת יון) היתה (בעיקר) במתתיהו ובניו, והמס"נ בזמן גזירת המן היתה בכל ישראל. ועפ"י יש לבאר מה שמובא בהמאמר¹⁴ ממדרש¹² שמרדכי ה' שקול בדורו כמשה בדורו, דהגם שאתפשוטות דמשה הוא בכל דור מ"מ איתא במדרש שמרדכי (דוקא) ה' שקול בדורו כמשה בדורו. ויש לומר, שמהמעלות דמרדכי היהודי הוא שהוא ה' הרעיא מהימנא (בגילוי) של כל ישראל שבדורו. בדוגמת משה רעיא מהימנא שהמשיך דעת לכל ישראל שבדורו, כמובן גם מזה שדורו של משה (כל אנשי דורו) נק' דור דעה¹⁵. [אלא שבמשה ה' גילוי ענין זה (שהוא רעיא מהימנא דכל ישראל) ע"י שהמשיך דעת לכל אנשי דורו, ובמרדכי ה' גילוי ענין זה ע"י שגילה כח המס"נ שבכל אנשי דורו]. ויש לומר, דע"י שמביא בהמאמר מ"ש במדרש שמרדכי בדורו ה' שקול כמשה בדורו, ע"י פסק בעל המאמר את הדין על עצמו¹⁶, שהוא הרעיא מהימנא (בגילוי) של כל אנשי הדור.

והנה . . . בנוגע כתיב למאור, שע"י הענין דכתיב שבזמן הגלות מגיעים להמאור, ושני ענינים בזה. כשישראל נמצאים במצב של כתיב מצד זה שישנם גזירות על קיום התומ"צ (כמו שהי' בזמן אמירת המאמר), וע"י מגיעים להמאור ע"י המס"נ שלהם. ועוד ענין בכתית למאור, שגם כשישראל נמצאים במצב של הרחבה, הרחבה בגשמיות וגם הרחבה ברוחניות, אלא שהם נמצאים בגלות¹⁷ [וע"ד המצב שהי' לאחרי הנס דפורים, שליהודים היתה אורה ושמתה וששון ויקר¹⁸, בפשוטות וגם ברוחניות¹⁹ [ויתירה מזה שגם בית המן ניתן לאסתר²⁰, שהי' אז גם המעלה דאתהפכא], אלא שאכתי עבדי דאחשורוש אנן²¹], הם שבורים ונדכאים (כתיב) מזה שהם בגלות. וע"י הכתיב דישאל מזה שנמצאים בגלות, מגיעים להמאור.

והענין הוא, דזה שישאל שבורים מזה שהם בגלות (גם כשיש להם הרחבה בגשמיות וברוחניות), הוא, כי רצונו האמיתי של כל אחד מיישראל הוא שיהי' גילוי אלוקות, ועד שזה (גילוי אלוקות) נוגע לעצם מציאותו, ולכן, זה שבזמן הגלות אין מאיר גילוי אלוקות כמו שהי' בזמן הבית [ובפרט כשמתבונן בזה שארז"ל²² כל מי שלא נבנה ביהמ"ק בימיו ה"ז כאילו נחרב בימיו], הנה מזה עצמו איז ער אינגאנצן צוטרייסלט, כתיב.

וגם כשהוא בדרגא נעלית ביותר שמאיר אצלו גילוי אלוקות בדוגמת הגילוי שהי' בזמן הבית²³, מ"מ, מזה שבכללות העולם אין מאיר הגילוי, מוכח, שגם הגילוי שמאיר אצלו הוא גילוי מוגבל. דכשמאיר גילוי אוא"ס הבל"ג הגילוי הוא בכל מקום, וכשישנו מקום אחד (אפילו פינה גידחת) שאין מאיר שם גילוי אלוקות, הוא מפני שהגילוי (גם בהמקום שהוא מאיר) הוא גילוי מוגבל. [וזהו מה

ובה"קיצור" – "זמן הגלות והגידה".

(14) סעיף ג.

(18) אסתר ה, טז.

(15) ראה ויקר"פ פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, ג. וש"נ.

(19) ראה מגילה טז, ב.

(16) ע"ד הפירוש בלשון המשנה (אבות רפ"ג) "דין וחשבון"

(20) אסתר ה, א.

(דין ואח"כ השבון) – ע"פ דברי המשנה (שם מט"ז) ש"נפרעין

(21) מגילה יד, א.

ממנו מדעתו ושלא מדעתו, שלאחרי שהאדם פוסק מדעתו

(22) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים ע"ה פ

דינו של תבירו, פוסק דין לעצמו שלא מדעתו, כיון שע"פ

קלו, ז.

"דין" זה עושים "חשבון" בנוגע למצבו הוא (ראה לקו"ש ח"ו

(23) להעיר מהירוד ש"לפני. רשבי" לא נחרב הבית כלל"

ע' 283. וש"נ.

(פלה הרמון שמות ע' ז בשם אדה"ו).

(17) להעיר, דבפנים המאמר (סס"ו) מובא (רק) "זמן הגלות",

(15) ראה שמ"ר רפ"ג. וראה סה"מ מלוקט ח"א ע' שנו.

(16) ואתחנן ד, ו.

(17) ראה לקו"ת מטות פב, א. ועוד.

(18) ל' הכתוב – משלי ל, ד. וראה אוה"ת נ"ך ח"א

עה"פ (ע' תקלו ואילך) דקאי על משה. וש"נ.

(19) ראה לקו"ש ח"ז ע' 4 הע' 28.

(20) ראה סה"מ מלוקט שם.

(21) בשלח טז, ז-ח.

(22) משפטים כג, ב.

(23) רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ו.

(24) פרש"י משפטים כג, ב.

שמובא במאמר אדמו"ר הזקן²⁴ דאיתא בתיקונים²⁵ שאפילו אם הי' צדיק אחד חוזר בתשובה שלימה בדורו הי' בא משיח, כי ע"י תשובה שלימה ממשיכים גילוי או"ס הבל"ג, וגילוי זה הוא בכל מקום]. ומזה שאין מאיר אצלו גילוי עצמות או"ס, הוא נשבר ונדכא, כתית. [וע"ד הידוע שחולה בגימטריא מ"ט, שגם כשמשיג מ"ט שערי בינה אלא שחסר לו שער הנו"ן, הוא תולה²⁶].

וידוע מ"ש הצ"צ²⁷ שהי' נשמע ממורינו ורבינו נ"ע (אדמו"ר הזקן) איך וועל זע גאר ניסט איך וויל ניט דאין ג"ע איך וויל ניט דאין עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אז דין אליין. וע"י שהי' נשמע לשון זה מאדמו"ר הזקן [דפירוש הי' נשמע הוא שזה הי' לא רק בזמנים מיוחדים אלא שזה הי' דבר הרגיל], ובפרט לאחר שנתפרסם זה ע"י הצ"צ, ניתן הכח לכאו"א מישאל שעיקר רצונו יהי' גילוי העצמות, ועד כדי כך, שכשאין מאיר גילוי זה, ומכש"כ בזמן הגלות שאין מאיר אפילו הגילוי (גילוי אור) שהי' בזמן הבית, הוא במצב דכתיב, ומבקש ג' פעמים בכל יום (או יותר) ותחינה עינינו בשו"ב לציון ברחמים, שאז יהי' גילוי אלוקות ועד לגילוי העצמות.

וזהו כתיב למאור, שע"י הענין דכתיב מזה שנמצאים בגלות מגיעים להמאור, כי זה שהרצון דכל אחד מישאל הוא גילוי אלוקות ועד שזה נוגע לעצם מציאותו [שלכן הוא נשבר ונדכא (כתית) מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלוקות] הוא מצד עצם הנשמה, מאור שבנשמה, שהתקשרותה באלוקות היא התקשרות עצמית.

(24) מאמרי אדה"ו הקצרים ע' תג.
 (25) כ"ה במאמרי אדה"ו הקצרים שם. וראה זור חדש ס"פ נח (כג, ד): דאי יהודין בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא יתכנס כל גלותא.
 (26) טעה"צ להארי"ל פ' וירא. לק"ת ברכה צו, ב. המשך וככה תרל"ז פס"ג (ע' צט).
 (27) חובא בשרש מצות התפלה להצ"פ פ"מ (קלה, סע"א).



מהי מעלתו של משה רבינו

תרגום חפשי ללשון הקודש – בעריכת מערכת "יחי המלך"*

א. בכלל יהודי הנמצא בגלות יש לו הגבלות והגדרות כאלו ואחרות, אמנם בענינים שהתורה אומרת שבהם אין הוא מוגבל, הרי הוא עושה אותם באופן כזה שאפי' אם נבוכדנצר (ש"הלבנון באדיר יפול"¹) – המושל בכיפה – אומר אחרת, אזי עונה לו היהודי: "את וחד כלב שוין"², וזה אומרים לנבוכדנצר עצמו, דלכאורה הרי זו מרידה במלכות, והרי

* שיחה זו פורסמה לראשונה בלה"ק ב"יחי המלך" תב ע' 3 ואילך, בתוספת קטע ארוך ומעניין מאוד מתחילתה. כעת הבאנו קטע ממנה בקשר עם מלאת י"א שנה להו"ל וחלוקת קונטרס פורים קטן ה'תשנ"ב ע"י כ"ק אד"ש מה"מ, אשר נקודות רבות המבוארות בשיחה זו קשורות להמבואר בהמאמר בענין "ואתה תצוה כו". המו"ל.
 (1) ישע"י י, לד. וראה ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד ואיכ"ר פ"א, נא – דמדובר על חורבן בית ראשון (ע"י נבוכדנצר).
 (2) ויק"ר ספ"ג.

מצוים לא למרוד³, וכתב⁴ "והתפללו בשלום העיר וגו'" דקאי (באותו זמן) על נבוכדנצר, אבל מכיון שרצה לנעת ב"יהודי" שביהודי, ענו לו מיד³ – "את וחד כלב שוין"! אי אפשר לשקר לו אלא צריכים לומר לו את האמת, כי יהודי מתנהג על פי תורת אמת.

וכדי להקל זאת יותר, ישנו ה"איש יהודי", שזה הי' מרדכי אשר הי' בעה"ב על בחינת ה"יהודי", כיון שהי' חבר וראש הסנהדרין וכו', וכדי להיות בסנהדרין צריכים להיות סמוכין איש מפי איש עד משה רבינו⁵:

לא נוגעת כאן מידת חכמתו, הוא יכול להיות החכם הגדול ביותר, הנבון הגדול ביותר והלמדן הגדול ביותר, אבל אם יאמר שהוא הולך לפסוק דין בכח עצמו, בגלל שיש לו ראש טוב ויודע טוב ללמוד – הוא לא ישב בסנהדרין! הענין של הסנהדרין הוא שנדרשת סמיכה, לא מובא באף מקום שעשו להם בחינה לפני הסמיכה⁶, ה"בחינה" היתה שנהגו לקרוא לו ולסמוך אותו (אפי' לא בידים וכפי הפירוש בזה), ולומר לו "דבי יתקרי"⁷ או שאר תוארים שנתנו בכל דור ודור, ומאז הי' יכול לפסוק דינים עם כל ההגדרות וכל הענינים הקשורים לסמיכה⁸.

מי הי' יכול לסמוך – לא החכם הגדול ביותר ולא הנבון הגדול ביותר, אלא התנאי הראשון – שיש לו סמיכה מזה שלפניו, וזה שלפניו נסמך מהקודם אליו עד משה רבינו.

1. מה היתה מעלתו ("אויפטו") של משה רבינו – שהוא הי' "עניו מכל האדם אשר על פני האדמה"⁹, ו"משה קיבל תורה מסיני"¹⁰,

משה רבינו הי' יהודי אמיתי, "מדת אמת ראה"¹¹ – משה רבינו ראה את מדת האמת, ראה את י"ג מדות הרחמים¹², וזה הי' ענינו של משה.

עד כדי כך שאפילו קרח שחלק על כל הענינים, אבל לאחר שקלט את האמת ותפס את המציאות האמיתית – הוא ביטא זאת באומרו: "משה אמת (ובמילא מובן) ותורתו אמת"¹³! ויותר מזה לא נזקק לשום ביאורים.

הוא לא אמר ש"משה קיבל תורה מסיני", לא אמר שהוא ראה שמה נביא "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה"¹⁴ – אלא המעלה שקרח ראה במשה היא שהוא אמת, וכיון שמדובר באמת – לא משנה איך היא מסתדרת אצלך, אלא צריכים לדעת מהי המציאות.

כיצד ניתן לדעת מהי המציאות? ע"פ שכל אכן לא ניתן לדעת, אלא רק כפי שאומר

(3) ראה ויק"ר שם.
 (4) ע"פ ירמ"י כט, ז.
 (5) רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד ה"א ואילך.
 (6) אף שמוכן שהי' צ"ל אצלו כו"כ מעלות (ראה רמב"ם שם רפ"ב) אבל לא "אז" בחנו אותו.
 (7) ראה שם פ"ד ה"ב.
 (8) לשלימות הבי' בזה – ראה שיחת ש"פ כי תשא תשל"א ס"ה (שיח"ק תשל"א ח"א ע' 590 ואילך).
 (9) בהעלותך יב, ג.
 (10) אבות רפ"א. ולכא' הכוונה – זוהי הסמיכה "מסיני"; ולמה אפשר למשה לתת סמיכה – מכיון שהוא "עניו מאד", כבסמוך.
 (11) סנהדרין קיא, א. שמו"ר פ"ה, י. ועוד.
 (12) ראה פרש"י תשא לג, יט ד"ה וקראתי.
 (13) תנחומא קרח יא. וראה ב"ב עד, א. סנהדרין קי, סע"ב. במד"ב פ"ח, כ.
 (14) ברכה לד, י.